

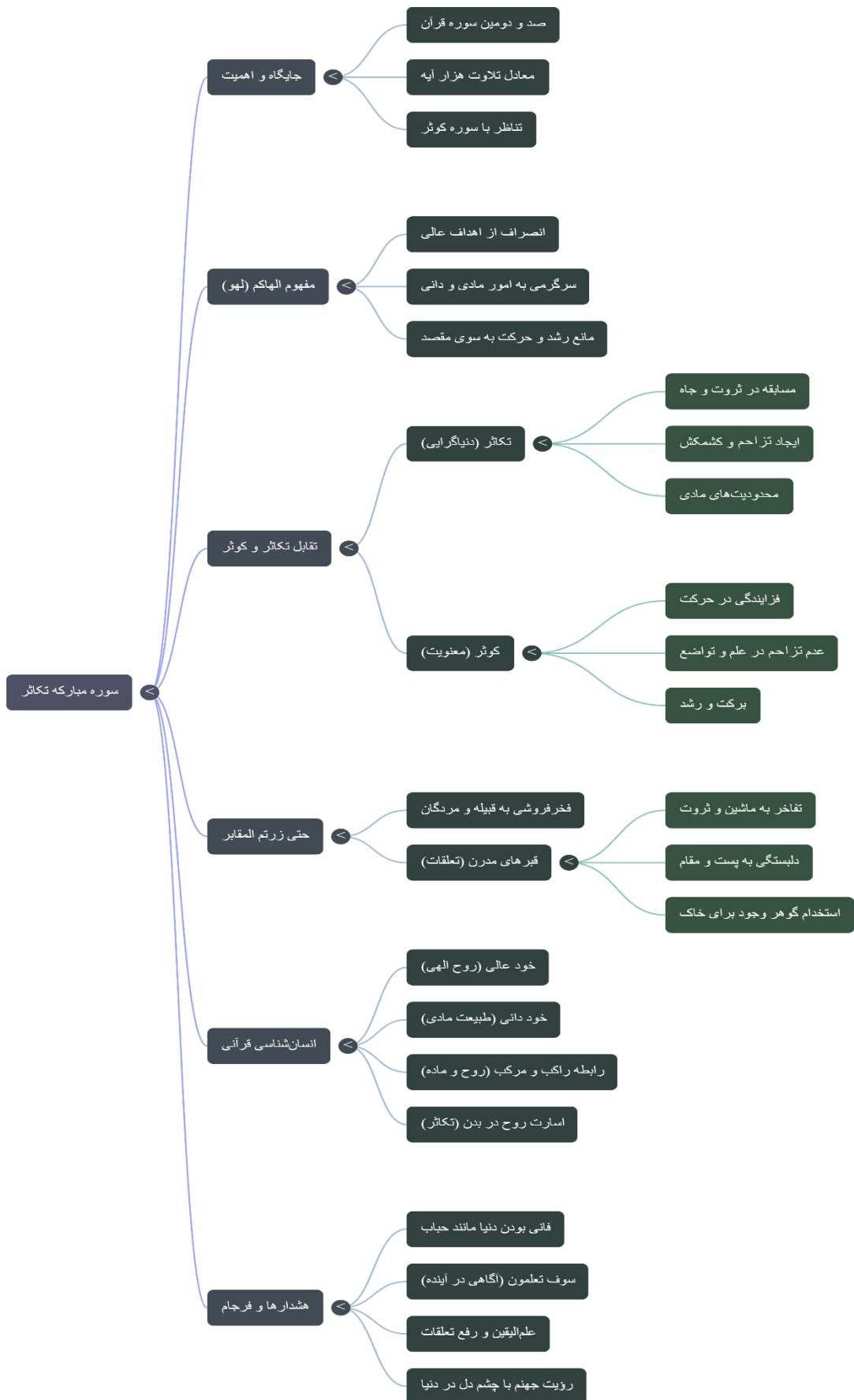
بسم الله الرحمن الرحيم

دوره تفسیر المیزان ۲

سوره مبارکه تکاثر

مدرس دوره: دکتر سید محمد صالح هاشمی

گلپایگانی

سوره تکاثر

چکیده

سوره تکاثر به عنوان صد و دومین سوره قرآن کریم، هشدار جدی درباره غرق شدن در مادیات و مسابقه برای انباشت ثروت و جاه‌طلبی است. «تکاثر» نه تنها یک رذیلت اخلاقی، بلکه عاملی برای توقف رشد وجودی انسان و «لهو» (سرگرمی بازدارنده) است که او را از مقصد نهایی باز می‌دارد و در مقابل، مفهوم «کوثر» قرار دارد که برکت و فزاینده‌گی در مسیر حق را نمایندگی می‌کند. بر این اساس، دلبستگی به تعلقات مادی، این ابزارها را به «مقبره‌هایی» تبدیل می‌کند که حقیقت انسانی در آن‌ها دفن می‌شود. نیل به «علم‌الیقین» و رهایی از «جحیم» (دوزخ) در همین جهان، تنها از طریق غلبه روح بر جسم و استفاده ابزاری از دنیا برای اهداف عالی میسر است.

۱. اهمیت و فضیلت سوره تکاثر

بر اساس روایات و متن تحلیل شده، سوره تکاثر دارای جایگاه ویژه‌ای در نظام معرفتی قرآن است:

- **ارزش تلاوت:** قرائت این سوره معادل با خواندن ۱۰۰۰ آیه از قرآن کریم توصیف شده است که تقریباً با یک‌ششم کل قرآن برابری می‌کند.
- **پاداش الهی:** پاداش‌های ذکر شده برای قرائت این سوره، جلوه‌ای از عطای بی‌پایان الهی است که چیزی از خزانه پروردگار نمی‌کاهد.
- **کارکرد معرفتی:** این سوره برای زمان‌هایی که انسان فرصت پرداختن به تمام تعالیم قرآن را ندارد، بهره‌ای فوری و رشددهنده فراهم می‌آورد.

۲. تبیین مفاهیم «لهو» و «تکاثر»

در تحلیل مفهومی آیات، دو کلیدواژه «الهاکم» و «تکاثر» نقش محوری دارند:

- **لهو (الهاکم):** هر چیزی که انسان را از هدف اصلی و کارکردهای والاتر بازدارد، «لهو» محسوب می‌شود. اگر کاری (مانند ورزش یا رسانه) فاقد خروجی رشدی باشد و صرفاً انسان را سرگرم و از تکالیف اساسی بازدارد، مصداق لهو است.
- **تکاثر:** به معنای مسابقه در ثروت‌اندوزی، فخرفروشی و جاه‌طلبی است. تکاثر برخلاف کوثر، محدودکننده است.

مقایسه تطبیقی کوثر و تکاثر

مولفه	رویکرد کوثری	رویکرد تکاثری
ماهیت	خیر کثیر، برکت و فزاینده‌گی	انباشت مادی و فخرفروشی
تزام	تزام ایجاد نمی‌کند (مانند علم و تواضع)	ایجاد کشمکش به دلیل محدودیت منابع مادی
نتیجه وجودی	رشد و رسیدن به مقصد عالی	توقف، درجا زدن و سقوط به جنبه‌های دانی
نمود اجتماعی	ایثار و همراهی	زیرآب‌زنی و تخریب دیگران برای کسب جایگاه

۳. بازخوانی مدرن «مقبره» و «تفاخر»

عبارت «حتی زرتم المقابر» فراتر از یک واقعه تاریخی (شمارش قبرهای مردگان برای فخرفروشی) تفسیر می‌شود:

- **قبرهای نمادین:** در عصر حاضر، هر چیزی که انسان خود را معطل آن کند (مانند ماشین لوکس، پست مدیریتی یا خانه مجلل) می‌تواند به «قبر» او تبدیل شود.
- **استحاله گوهر انسانی:** اگر طلای وجود انسان صرف خاک و مادیات شود، او در واقع در حال خرج کردن خود برای قبر خویش است.
- **اصالت ابزار:** مادیات باید به عنوان «مركب» برای رسیدن به مقصد استفاده شوند؛ اگر انسان به جای سوار شدن بر این مركب، در خدمت اسب (مادیات) قرار گیرد، هویت انسانی خود را از دست داده است.

۴. پیامدهای تکاثر و مراتب یقین

سوره تکاثر هشدار می‌دهد که دلبستگی به دنیا مانع از درک حقایق هستی می‌شود:

۱. **فقدان ماندگاری:** مادیات مانند حبابی بزرگ اما توخالی هستند که به زودی از بین می‌روند.
۲. **علم‌الیقین:** اگر انسان تعلقات مادی را کنار بگذارد، در همین دنیا به «علم‌الیقین» می‌رسد و حقیقت آسمانی زمین را مشاهده می‌کند.
۳. **رویت جهنم:** کسانی که در تکاثر غرق شوند، «جحیم» را با چشم دل در همین دنیا خواهند دید. جهنم قیامت، در واقع تجلی درونیات انسان در این جهان است.
۴. **تعطیلی عقل:** پرخوری و شکم‌بارگی (به عنوان نمادی از تکاثر مادی) چشم انسان را بسته و قدرت درک و علم را از او سلب می‌کند.

۵. انسان‌شناسی در سوره تکاثر

تحلیل ارائه شده نشان‌دهنده یک مدل دوگانه از وجود انسان است:

- **خوددانی (طبیعت مادی):** منشأ خشم، شهوت، بخل و عجله؛ اگر روح اسیر این جنبه شود، «تکاثری» می‌گردد.

• **خودِ عالی (روح الهی):** منشأ «احسن تقویم»؛ اگر بدن در استخدام روح قرار گیرد، انسان «کوثری» می‌شود.

نتیجه‌گیری

موفقیت حقیقی نه در تکاثر، بلکه در کوثری بودن نهفته است. راه کوثر، مسیر رهایی از وابستگی‌های مادی و تبدیل دنیا به ابزاری برای حرکت به سوی خلیفه‌اللهی و پیوند با حقیقت امام زمان (عج) است. هرگونه غرق شدن در ماده، منجر به واصل شدن به «جحیم» و سقوط از مرتبه انسانی خواهد شد.